

4. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

Брякало Анна Євгенівна

Викладач кафедри фінансів і кредиту

Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

ФІНАНСОВА САМОСТІЙНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ЇХ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ

Самодостатні та потужні територіальні громади є основою місцевого і регіонального розвитку будь-якої країни. Це також є ознакою якісного й ефективного місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування сприяє наближенню влади до народу, створенню гнучкого механізму місцевого управління з меншою бюрократією, ніж при централізованій системі управління.

Забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування є неодмінною умовою їх спроможності вирішувати питання соціально-економічного розвитку, модернізації місцевої інфраструктури, задоволення потреб мешканців на рівні сучасних соціальних стандартів.

Аналіз статистичних даних підтверджує високу питому вагу надходжень від загальнодержавних податків у доходах місцевих бюджетів, які фактично непов'язані з власною діяльністю територіальних громад. У 2016 році до місцевих бюджетів надійшло 146,9 млрд. грн. податкових надходжень, що на 49,6%, більше, ніж у попередньому році та становить 86,08% доходів місцевих бюджетів [1].

На даний час, 25% надходжень податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) потрапляють до державного бюджету, 15% – до обласних бюджетів, 60% – до районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення і об'єднаних територіальних громад. Бюджети місцевого самоврядування рівня села і селища залишаються майже повністю позбавленими фінансового ресурсу навіть на забезпечення утримання апаратів сільських і селищних рад. Тому зарахування 25% ПДФО до сільських і селищних бюджетів є об'єктивно необхідним кроком, який

забезпечить справедливий розподіл найвагомішого ресурсу місцевих бюджетів [2].

Податок на доходи фізичних осіб, попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів – 46,3%. Надходження цього податку у 2016 році склали 79,0 млрд. грн., що на 24,1 млрд. грн., або на 43,8%, більше за відповідний показник минулого року [1].

Надходження податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету за результатами 2016 року становили 59,8 млрд. грн., що на 14,7 млрд. грн., або на 32,7%, більше, ніж у попередньому році.

Найбільшою складовою аналізованого податку є податок на доходи у вигляді заробітної плати, що становить майже 2/3 всіх надходжень. П'ята частина надходить до державного бюджету у вигляді військового збору (11,5 млрд. грн.), введеного у 2014 році як тимчасовий засіб наповнення бюджету у надзвичайних умовах. Крім того, суттєву частку складають надходження від оподаткування процентів (7,6 млрд. грн.). Порівняно з попереднім роком структура податку на доходи фізичних осіб практично не змінилась. Податок з процентів і військовий збір повністю надходять до Державного бюджету України.

Якщо ж весь ПДФО залишити у місцевих бюджетах, то це призведе до більшої фінансової самостійності, незалежності органів місцевого самоврядування.

Частка податку на прибутки підприємств (крім комунальних), що надходять до державного бюджету наразі складає 90%, тобто пропорція виглядає 9:1 [3].

Вперше за останні 3 роки податок на прибуток підприємств продемонстрував позитивну динаміку. Так, у 2016 році до державного бюджету його надійшло 54,3 млрд. грн., що на 19,6 млрд. грн., або на 56,3%, більше, ніж попереднього року [1].

Якщо розглядати надходження податку в розрізі його окремих складових, то помітно, що приріст відбувся в усіх секторах. Найбільше зростання обсягів надходжень продемонстрували приватні підприємства (12,0 млрд. грн., або 61,5%), при тому, що в попередньому році саме цей сектор найсуттєвіше скоротив відрахування. Підприємства державного сектору, а також фінансові організації (банки та страхові компанії) збільшили сплату податку більш ніж удвічі.

Щомісячна динаміка надходжень податку на прибуток підприємств відрізняється від тенденцій трьох попередніх років. Це пов'язано з остаточною відмовою від застосування авансового механізму сплати податку та перехід на квартальну сплату, що передбачає суттєве збільшення обсягів надходжень у «звітні» місяці: у березні, травні, серпні та листопаді [1].

Для поліпшення стану місцевих фінансів можна змінити пропорції розподілу цього податку на користь місцевих бюджетів. А це призведе до збільшення надходжень від податку, а також до збільшення незалежності органів місцевого самоврядування. При можливості зарахування ПДФО і податку на прибуток підприємств до місцевих бюджетів, їх питома вага у доходах місцевих бюджетів значно зросте. А це, у свою чергу, призведе до зменшення трансфертів, зростання незалежності місцевих органів влади та пришвидшення децентралізації [2].

З 2015 року до місцевих податків і зборів віднесено також податки на майно, зокрема плату за землю. Завдяки цьому місцеві податки і збори стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Їхня частка у загальній структурі доходів місцевих бюджетів з урахуванням податків на майно та єдиного податку у 2016 році сягнула 24,8%, а обсяг – 42,3 млрд. грн.

Однак незважаючи на досягнутий прогрес у фінансовому забезпеченні місцевого самоврядування, в багатьох адміністративно-територіальних одиницях вони залишаються обмеженими (малий обсяг податкових надходжень не дає реальних можливостей впливати на соціально-економічні процеси в регіонах; доступ на внутрішні та зовнішні ринки запозичень стримується через високі відсоткові ставки; нерозвиненість цільових фондів призводить до зменшення прозорості дій органів місцевого самоврядування) [4].

Підвищити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування можна шляхом: стимулювання громад до об'єднання і формування спроможних територіальних одиниць через механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини з державними бюджетом; наділення таких громад повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення; надання дозволу встановлювати на місцях додаткові місцеві податки та збори, які не дублюють загальнодержавні надходження; позбавлення права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого

самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися [4].

Передача частини повноважень до органів місцевого самоврядування зацікавить їх у нарощуванні власної дохідної бази бюджету, пошуку шляхів додаткового фінансування, буде стимулювати до більш ефективного розподілу та витрачання належних фінансових ресурсів.

Література:

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. К., 2017. 92 с.

2. Легкоступ І. І. Актуальні питання фінансової децентралізації в Україні. *Науковий вісник Чернівецького національного університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 786. С. 41–46.

3. Самодостатність територіальних громад України: проблеми та шляхи досягнення. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/juli/12.htm>.

4. Письменний В. В. Нові можливості органів місцевого самоврядування у формуванні бюджетних доходів. *Розвиток регіонів та громад в умовах адміністративно-територіальної реформи: перспективи та загрози* : матеріали міжнародної наук.-практ. конференції. (Тернопіль – Вишнівець). Тернопіль: Крок, 2015. С. 234–237.

Будка Лілія Богданівна

*Аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ВИДИ КРЕДИТУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Питання кредитування домогосподарств є одним із найбільш складних, але, водночас і надзвичайно актуальних в сучасній фінансовій науці. Домогосподарство є винятковим соціальним утворенням і економічним фундаментом життєдіяльності будь-якого суспільства. Матеріальний добробут членів домогосподарств в повному обсязі залежить від рівня їхнього доходу, який під впливом певних факторів, може мати тенденцію або до збільшення, або до зменшення. Таким чином, з метою зростання величини дохідної частини власного бюджету,